

Yayın Geliş Tarihi: 22.06.2022

Yayına Kabul Tarihi: 29.11.2022

Bu makale için önerilen kaynak gösterimi (Chicago 17. Sürüm):
Yanarışık, Oğuzhan. "İkinci Karabağ Savaşı'ndaki Türkiye-Azerbaycan İttifakının Rol Teorisi Çerçevesinde Analizi." *Ermeni Araştırmaları*, Sayı 72 (2022): 47-67.

Araştırma Makalesi

İKİNCİ KARABAĞ SAVAŞI'NDAKİ TÜRKİYE-AZERBAYCAN İTTİFAKININ ROL TEORİSİ ÇERÇEVESİNDE ANALİZİ

(ANALYSIS OF TURKEY-AZERBAIJAN ALLIANCE IN THE SECOND
KARABAKH WAR WITHIN THE FRAMEWORK OF ROLE THEORY)

Oğuzhan YANARIŞIK*

Öz: Ermenistan ve Azerbaycan arasında gerçekleşen İkinci Karabağ Savaşı esnasında Ankara ve Bakü arasında benzerine az rastlanır yakın bir iş birliği tesis edilmiştir. İki bağımsız ülke diplomatik, siyasi ve askeri dayanışma sergilemiş; Türkiye'nin Azerbaycan'a sağladığı ekipman ve teçhizat desteği savaşın sonucunda belirleyici rol oynamıştır. Azerbaycan'ın savaş sonrasında düzenlediği geçit töreni, iki ülkenin ortak zaferinin ilanı niteliğinde olmuştur. Bu çalışmada, böylesine yakın iş birliğini mümkün kılan faktörlerden olan kişisel ve ulusal rol tasavvurları, iki ülkenin devlet başkanlarının İkinci Karabağ Savaşı sırasında yapmış oldukları açıklamaların nitel içerik analizine tabi tutulmasıyla incelenmektedir. Rol teorisinden istifade ederek gerçekleştirilen bu çalışma, iki liderin açıklamalarında ortaya koydukları kişisel ve ulusal rol tasavvurlarının ve Ermenistan hakkındaki söylemlerinin iki ülkenin savaş sırasında izledikleri iş birliği politikasında belirleyici etkiye sahip olduğunu öne sürmektedir.

* ORCID: 0000-0003-3442-4779

Doktor Öğretim Üyesi, Polis Akademisi, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Uluslararası Güvenlik Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye, , e-posta: yanarisik@gmail.com.

Anahtar Kelimeler: İkinci Karabağ Savaşı, Ermenistan, Azerbaycan, Türkiye, Rol Teorisi

Abstract: *During the Second Karabakh War between Armenia and Azerbaijan, a close cooperation was established between the Ankara and Baku. The two independent countries showed diplomatic, political and military solidarity; and the equipment support provided by Turkey to Azerbaijan played a decisive role in the outcome of the war. The parade organized by Azerbaijan after the war was a declaration of the joint victory of the two countries. In this study, personal and national role conceptions, which are the factors that enable such close cooperation, are examined through qualitative content analysis of the statements made by the heads of state of the two countries during the Second Karabakh War. This study, which is carried out by making use of the role theory, argues that the personal and national role conceptions of the two leaders in their statements and their discourses about Armenia had a decisive influence on the cooperation policy followed by the two countries during the war.*

Keywords: *Nagorno-Karabakh War, Armenia, Azerbaijan, Turkey, Role Theory*

Giriş

2020 yılında Azerbaycan'ın kesin zaferi ile neticelenen İkinci Karabağ Savaşı, Güney Kafkasya bölgesinde önemli bir kırılma noktası olmuştur. Bu savaşa giden süreçte, Azerbaycan Ermenistan'ı 1994'de varılan ateşkesi ihlal ettiği için mükerrer olarak uyarmıştır. Diplomatik çözüm çabalarını da baltalayan Ermenistan yönetiminin “çatışmanın coğrafyasını genişletme, üçüncü tarafları içeri çekme ve yayılcı hedeflerini gerçekleştirme” gayesinde olduğu düşünülebilir.¹ 27 Eylül 2020 sabahı başlayan ve kırk dört gün süren savaş boyunca Azerbaycan askeri birlikleri sahada hızlı bir şekilde ilerlemiş ve Ermenistan işgali altındaki topraklarını adım adım özgürleştirmiştir.

Azerbaycan'ın 1991 yılındaki bağımsızlığını tanıyan ilk ülke olan Türkiye, İkinci Karabağ Savaşı esnasında da Azerbaycan'ın en yakın müttefiki olmuştur. Savaşın başlamasından yaklaşık olarak bir ay önce Türkiye ile Azerbaycan'ın düzenlediği geniş kapsamlı ortak askeri tatbikat, “neredeyse tüm askeri birimlerin katılımıyla gerçekleştirilmesi dolayısıyla askerî açıdan ve Azerbaycan'ın geniş bir coğrafyasında gerçekleştirildiği için de coğrafi açıdan” oldukça dikkat çekmiştir.²

Türkiye daha en başından Ermenistan'ın saldırgan tutumunu kınamış ve “toprak bütünlüğünü koruma mücadelesinde tüm imkanlarıyla Azerbaycan'ın yanında yer almaya devam” edeceğini deklare etmiştir.³ Ankara, savaş sırasında Azerbaycan'a destek vererek, “Azerbaycan'ın savaşta zafere ulaşmasında önemli etken olmuştur.”⁴ Türkiye Milli Savunma Bakanı Hulusi Akar'ın ifadesiyle, “Kahraman Azerbaycan ordusu, Tek Vatan Harekatı'nı büyük bir başarıyla icra ederek; Karabağ'ı 30 yıldır devam eden Ermenistan işgalinden yerli ve milli silah sistemlerimizin de katkısıyla” kurtarmıştır.⁵

1 Ferid Şefiye ve Vasıf Hüseyinov, “İkinci Karabağ Savaşı'na Giden Yol.” Muhittin Ataman ve Ferhat Pirinççi, (ed.), *Çıkmazdan Çözüme Karabağ Sorunu* (Ankara: SETA Yayınları, 2021): s. 181.

2 Araz Aslanlı, “10. yılında Azerbaycan-Türkiye Stratejik Ortaklık Anlaşması ve ortak askeri tatbikatlar.” *Anadolu Ajansı*, 10 Ağustos 2020, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/10-yilinda-azerbaycan-turkiye-stratejik-ortaklik-anlasmasi-ve-ortak-askeri-tatbikatlar/1937068> (Erişim Tarihi: 30.05.2022)

3 T.C. Dışişleri Bakanlığı, “Azerbaycan'a Yönelik Ermeni Saldırısı Hk.” No: 149, 12 Temmuz 2020, https://www.mfa.gov.tr/no_-149_-azerbaycan-a-yonelik-ermeni-saldirisi-hk.tr.mfa (Erişim Tarihi: 30.05.2022)

4 Murteza Hasanoğlu vd., “İkinci Karabağ Savaşı Sonrası Azerbaycan-Türkiye İlişkileri”, *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, cilt 3, no. 3, 2020, s. 522.

5 Sarp Özer. “Bakan Akar: Azerbaycan Karabağ'ı işgalden yerli ve milli silah sistemlerimizin de katkısıyla kurtardı”, *Anadolu Ajansı*, 5 Aralık 2020, <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/bakan-akar-azerbaycan-karabagi-igalden-yerli-ve-milli-silah-sistemlerimizin-de-katkisiyla-44-gunde-kurtardi/2066618> (Erişim Tarihi: 30.05.2022)

Ermenistan Parlamentosu Sözcüsü Alen Simonyan, “Asker sayısı ile ilgili bir problem yaşamadık. Bizim sorunumuz Bayraktar [İHA]’larıyla nasıl mücadele edeceğimizdi ve teknik ekipmanımızla onları engellememiz mümkün değildi.” diyerek, özellikle Türkiye’nin Azerbaycan’a sattığı ekipmanların önemine işaret etmiştir. Nitekim, Karabağ Zaferi dolayısıyla Türk Konseyi adına “Türk Dünyası Ali Nişanı”nı alan Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, bu törende yaptığı konuşmayla Türkiye’nin zaferdeki rolünü şu şekilde ifade etmiştir:

“İkinci Karabağ Savaşı’ndaki azim, irade ve cesaretimiz bizi Büyük Zafere götürdü. Şunu da söylemeliyim ki, herkesin gördüğü üzere, bize ilave güç veren şey, sevgili kardeşim Recep Tayyip Erdoğan’ın muharebenin ilk saatlerinden başlayarak son dakikalarına kadar bize sağladığı yardım ve manevi destektir. Çünkü bu desteği hissettik, sözlerini dinledik, kendimizi daha da güçlü hissettik. Çünkü Sayın Cumhurbaşkanı, Azerbaycan’ın bu savaşta yalnız olmadığını söyledi. Türkiye Azerbaycan’ın yanındadır ve her zaman yanında olacaktır ve bu bize ekstra güç verdi. Bu, Ermenistan’ın hamisi olan bazı güçleri bu savaşın dışında tuttu ve bu şanlı görevi yerine getirmemize imkân verdi.”⁷

Azerbaycan’ın savaştaki zaferini bütün dünyaya ilan ettiği, Bakü’deki Azatlık Meydanı’nda 10 Aralık 2020 tarihinde düzenlenen törene sadece Türkiye’nin davet edilmesi, törene hem Azerbaycan Ulusal Marşı hem de İstiklâl Marşı çalınarak başlanması, İlham Aliyev’le birlikte Recep Tayyip Erdoğan’ın konuşma yapması, geçit töreninin iki ülkenin ortak zaferinin ilanı niteliğinde değerlendirilebilir. Ayrıca, Azerbaycan Silahlı Kuvvetleri personeli ile birlikte Bolu 2. Komando Tugayı’na bağlı askerlerin de geçit töreninde yer alması ve geçiş esnasında mehter marşı çalınması gibi unsurlar, askeri ittifakın boyutlarına sembolik anlamda işaret etmektedir.

Bu çalışmada, böylesi bir iş birliğini mümkün kılan unsurlardan biri olarak Türkiye ve Azerbaycan’ın devlet başkanlarının kişisel ve ulusal rol tasavvurları analiz edilmektedir. Her iki ülkede de devlet başkanlarının yürütmede ve dış politika oluşturulmasında belirleyici rolü bulunmaktadır. Dolayısıyla onların belirledikleri kişisel ve ulusal rol tasavvurlarının dış politika yapımında oldukça etkili olduğu söylenebilir. İki liderin birbirlerini ve iki ülke ilişkilerini

6 Alen Simonyan, “What Speaker of the Parliament of Armenia really said in response to Russian journalist’s question”, 24 November 2021, <https://news.am/eng/news/674057.html> (Erişim Tarihi: 30.05.2022)

7 İlham Aliyev, “İstanbulda Türkdillli Dövlətlərin Əməkdaşlıq Şurasının VIII Zirvə Görüşü keçirilib.” 12 Kasım 2021, <https://president.az/articles/54183> (Erişim Tarihi: 30.05.2022)

tarif edilmiş şekilleri, birbirlerine ve ülkelere atfettikleri rolleri ve o rollere uygun politika tercihlerini şekillendirmiştir. Dolayısıyla, ilgili dönemde yaptıkları açıklamaların rol teorisi çerçevesinde nitel içerik analizine tabi tutulmasıyla ortaya çıkacak sonuçların iki ülkenin savaş esnasında izledikleri politikaları izah etme noktasında faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

Ulusal rol tasavvurları, literatürde genellikle politika yapıcılarının dış politikaya dair konuşma ve açıklamalarından tespit edilmeye çalışılmaktadır. En fazla kullanılan yöntem ise içerik analizidir.⁸ Bu çalışmada da bu yöntem tercih edilmiştir. 2020 Dağlık Karabağ Savaşı esnasında Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın içerisinde "Azerbaycan" geçen ve Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in içerisinde "Türkiye" (Türkiyə) kelimesi geçen konuşmaları, mülakatları ve basın açıklamaları toplanmıştır. Bu metinler, rol teorisi kapsamında NVIVO uygulamasından istifade edilerek bilgisayar destekli nitel içerik analizine tabi tutulmuştur. Zaman aralığı olarak İkinci Dağlık Karabağ Savaşı'nın başladığı 27 Eylül 2020 tarihinden, Azerbaycan'ın savaş sonrası 10 Aralık 2020'de düzenlediği zafer törenine kadarki dönem tercih edilmiştir.

Recep Tayyip Erdoğan'ın yukarıda bahsedilen kriterleri karşılayan 38 adet konuşma metni (toplam 63.759 kelime) cumhurbaşkanlığı kurumsal internet sitesi olan www.tccb.gov.tr adresinde yapılan aramayla; İlham Aliyev'in 40 adet konuşma metni (toplam 112.267 kelime) cumhurbaşkanlığı kurumsal internet sitesi olan www.president.az adresinde yapılan aramayla tespit edilmiş ve analize dahil edilmiştir. Her bir metin tek tek analiz edilmiş ve kodlanmıştır. Metinler arası senkronizasyonu sağlayabilmek adına, İlham Aliyev'in Azerbaycan Türkçesi ile yapmış olduğu açıklamalar, Türkiye Türkçesine çevrilmiştir.

1. Teorik Çerçeve ve Metodoloji

Rol teorisi (*role theory*), devletlerin dış politikalarının dış politika yapıcıları tarafından oluşturulan ulusal rol tasavvurları (*national role conceptions*) tarafından yönlendirildiğini savunmaktadır. Devletlerin dış politikalarının, iç ve dış siyasetin farklı unsurlarından etkilenen bir ortamda çerçeveselenen dış politika rol tasavvurlarına göre şekillendiğini varsaymaktadır.⁹ Rol beklentileri (*role expectations*), diğer rollere sahip olan bireylere göre sosyal bir roldeki

8 İsmail Erkam Sula, "An Eclectic Methodological Approach in Analyzing Foreign Policy: Turkey's Foreign Policy Roles and Events Dataset (TFPRED)", *All Azimuth* 8, no. 2(2019): s. 258.

9 Özgür Özdamar et al., "From Good Neighbor to Model: Turkey's Changing Roles in the Middle East in the Aftermath of the Arab Spring", *Uluslararası İlişkiler*, 11, no. 42(2014): s. 94.

herhangi bir bireyin performansına ilişkin normlar, inançlar ve tercihlerden oluşmaktadır.¹⁰ Bir başka ifadeyle, tıpkı insanlar gibi devletler de sosyal hayatta belli roller üstlenmekte ve dış ilişkilerini buna göre şekillendirmektedir. Nitekim devletler kendilerine attettikleri rollere uygun davranışlar sergilemeye gayret etmektedir. Bu nedenle, dış politikayı analiz etmenin ilk adımı, ulusal rol tasavvurlarını incelemektir.¹¹

Rol teorisi, uluslararası sistem çerçevesinde belirlenen süper güç, orta güç, revizyonist güç veya statükocu güç gibi rollerin yanında; dış politika yapıcı elitler tarafından belirlenen ulusal rol tasavvurlarının önemine dikkat çekmektedir. Böylelikle, uluslararası ilişkilerde aktörler ve sistem arasında köprü kurmaktadır. Aktörler bazen uluslararası sistemin yapısını etkilemek ve değiştirmek için bolca fırsat bulurken; bazen önceden var olan rolleri yeniden şekillendirmek için çok az imkana sahip olmaktadır.¹² Burada bahsedilen roller, aktörlerin kim oldukları, başkalarıyla kıyaslandığında ne olmak istedikleri ve bu nedenle uluslararası sosyal ilişkilerde nasıl etkileşimde bulunmaları gerektiği konusundaki tasavvurları olarak karşımıza çıkmaktadır.¹³ Bu noktada şunu ifade etmek gerekir ki bu rol tasavvurları dış politika tercihlerini tek başına belirlememektedir. Uluslararası sistemin yapısı, bölgesel dengeler, iç siyasi mülâhazalar, ulusal imkanlar ve kabiliyetler vb. gibi pek çok faktör de dış politika yapım sürecinde etkili olmaktadır. Burada vurgulanan husus, dış politika rol tasavvurlarının da oldukça etkili bir faktör olduğu iddiasıdır.

Rol teorisini 1970'lerin başında dış politika analizi literatürüne ilk adapte etmeye çalışan Kalevi J. Holsti'nin ifadesiyle, ulusal rol tasavvuru, politika yapıcıların kendi devletlerine münasip gördükleri genel kararlar, taahhütler, kurallar ve eylemlere dair anlayışlarını yansıtmaktadır. Aynı zamanda, devletlerinin uluslararası sistemde veya bölgesel düzeyde sürekli olarak yerine getirmesi gereken işlevlere ilişkin kendi tanımlarını içermektedir. Bu, onların devletlerinin dış çevreye yönelik veya dış çevre içindeki uygun yönelimlerine veya davranışlarına ilişkin algılarını göstermektedir. Kısacası, ulusal rol tasavvurları, dış politika konusunda günlük kararların alındığı toplam entelektüel ortamın önemli bir yönüdür.¹⁴ Böylelikle Holsti, karar vericilerin

10 Cameron Thies. "Role Theory and Foreign Policy." *International Studies Association Compendium Project, Foreign Policy Analysis Section* (Mayıs 2009) 9. <http://myweb.uiowa.edu/bhlai/workshop/role.pdf>

11 İsmail Erkam Sula, "An Eclectic Methodological Approach in Analyzing Foreign Policy: Turkey's Foreign Policy Roles and Events Dataset (TFPRED)", *All Azimuth* 8, no. 2 (2019): s. 255.

12 Marijke Breuning, "Role theory research in international relations: State of the art and blind spots", Harnisch et al., (ed.), *Role Theory in International Relations: Approaches and Analyses* (Londra: Routledge, 2011), s. 16.

13 Sebastian Harnisch et al., "Introduction", Harnisch et al., (ed.), *Role Theory in International Relations: Approaches and Analyses*, Routledge, (2011): s. 2.

14 Kalevi J. Holsti, "National Role Conceptions in the Study of Foreign Policy", *International Studies Quarterly* 14, no. 3 (1970): s. 245-246.

algılarının, değerlerinin ve yaklaşımlarının dış politikanın belirlenmesinde ne kadar önemli olduğu üzerinde durmuştur. Dış politika davranışı *öncelikle* politika yapımcıların rol tasavvurlarından kaynaklanmakla birlikte; iç ihtiyaç ve taleplerden, dış çevredeki kritik olaylardan veya trendlerden de etkilenmektedir.¹⁵

Rol teorisi, belirli politikaları açıklamaya yarayan teorik bir çerçeve sağlamakta ve belirli bir aktörün oynadığı çoklu rolleri anlamaya yardımcı olmaktadır. Ayrıca, zaman zaman rol çatışmasına atıfta bulunarak, farklı roller arasındaki etkileşimi göz önünde bulundurmada ve muhtemel politika değişimini öngörebilmektedir. Bununla birlikte, rol kavramı ve teorik çerçevesi, dış politikanın sosyal bağlamını analiz etmekte faydalı araçlar sunmaktadır.¹⁶

Stephen G. Walker'ın ifade ettiği üzere, rol teorisi, dış politika analizi için tanımlayıcı, organizasyonel ve açıklayıcı değere sahiptir. Tanımlayıcı olarak, rol teorisi, bireylerin ve grupların kendileri ve başkaları için geliştirdikleri inançları, imajları ve kimlikleri kategorize etmek için zengin bir kelime dağarcığı sağlamaktadır. Organizasyonel olarak, analistin dış politika çalışmasında yaygın olarak kullanılan herhangi bir analiz düzeyine odaklanmasına izin vermektedir. Rol teorisinin açıklayıcı değeri, kendi orta menzilli teorilerinden ve aynı zamanda kavramlarını diğer teorik yaklaşımlara uyarlamaktan kaynaklanmaktadır.¹⁷

Karar alıcıların, devletlerinin uluslararası çevredeki rolüne ilişkin algıları, izledikleri politikaları belirleyen motivasyon ve hedefler için önemli bir ipucu oluşturmaktadır.¹⁸ Türkiye ve Azerbaycan örneğinde olduğu üzere, güçlü pozisyona sahip devlet başkanları ve politika yapımcıların olduğu ülkelerde kişisel ilişkiler ve kişisel rol tasavvurları daha da önem kazanmaktadır. Dolayısıyla bu çalışmaya konu olan İkinci Karabağ Savaşı esnasında her iki ülkenin izlemiş olduğu politikanın bu iki liderin rol tasavvurlarıyla yakından ilişkili olduğunu söylemek mümkündür. Bu kapsamda, çalışmanın geri kalanında Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Azerbaycan Devlet Başkanı İlham Aliyev'in ilgili dönemde yapmış oldukları konuşmalardaki ana temaların bilgisayar destekli nitel içerik analizi yapılmaktadır.

15 Holsti, 243.

16 Özgür Özdamar et al., "From Good Neighbor to Model: Turkey's Changing Roles in the Middle East in the Aftermath of the Arab Spring", *Uluslararası İlişkiler* 11, no. 42, (2014): s. 98.

17 Stephen G. Walker, *Role Theory and Foreign Policy Analysis* (Duke University Press, 1987): s. 2.

18 Marijke Breuning, "Words and Deeds: Foreign Assistance Rhetoric and Policy Behavior in the Netherlands, Belgium, and the United Kingdom", *International Studies Quarterly* 39, no. 2, (June 1995), s. 236.

2. Recep Tayyip Erdoğan'ın Konuşmalarının Nitel İçerik Analizi

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Başkanı Recep Tayyip Erdoğan, İkinci Dağlık Karabağ Savaşı'nın başladığı 27 Eylül 2020 tarihinden, Azerbaycan'ın savaş sonrası 10 Aralık 2020'de düzenlediği zafer törenine kadarki dönemde sık sık Karabağ meselesi ile ilgili açıklamalar yapmıştır. Erdoğan'ın savaşın tarafları olan Ermenistan ve Azerbaycan'ı tanımlarken kullandığı kelimeler arasında ciddi bir uçurum görülmektedir. Azerbaycan, vatanını savunan, topraklarını özgürleştiren, mazlum ve haklı taraf olarak yüceltilmiştir. Ayrıca, Azerbaycan'ın Türk kimliği vurgulanmakta ve Azerbaycan defalarca dost ve kardeş ülke olarak tanımlanmıştır. Örneğin, Erdoğan savaşın başlarında yaptığı bir konuşmada şöyle demiştir:

“Kardeş Azerbaycan devleti hem kendi topraklarını savunmak hem işgal altındaki Karabağ'ı kurtarmak üzere büyük bir harekât başlattı. Şu ana kadar cephede başarıyla ilerleyen Azerbaycan ordusu pek çok yeri işgalden kurtardı. Türkiye olarak tüm imkânlarımızla ve tüm kalbimizle dost ve kardeş Azerbaycan'ın yanındayız, yanında olacağız. İnşallah Karabağ işgalden kurtulana kadar bu mücadele sürecektir.”¹⁹

Öte yandan, Recep Tayyip Erdoğan'ın Ermenistan'a dair konuşmalarındaki en dikkat çekici nokta, defalarca Ermenistan'ın işgalci ve saldırgan tutumunun eleştirilmesidir. Ermenistan yönetimi bölgedeki barışın ve huzurun önündeki en büyük engel olarak tarif edilmiş ve Ermenistan haydut devlet olarak tanımlanmıştır. Bununla birlikte zalim, şımarık, katliamcı ve iftiracı bir aktör olarak çerçevelenmiştir. Örneğin, Erdoğan Ermenistan'ı şu şekilde eleştirmiştir:

“Evet, zalimleri iflah etmeyen bu alçak oyun inşallah bozuluyor. Bu bölgedeki kalıcı barışın yolu Ermenilerin işgal ettikleri her karış Azerbaycan toprağından geri çekilmelerinden geçiyor. Ermenistan yönetimini her şeyi bir kenara bırakıp ısrarla Türkiye'ye iftira atma gayreti de kurtaramayacak. Bu haydut devlete destek verenleri kendilerine insanlığın ortak vicdanı önünde hesap sorulacağı konusunda ikaz ediyorum.”²⁰

19 Recep Tayyip Erdoğan, “Artık hem sahada hem de masada asli yeri olan bir ülke durumundayız”, T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmi İnternet Sitesi, 2 Ekim 2020, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/122235/-artik-hem-sahada-hem-de-masada-asli-yeri-olan-bir-ulke-durumundayiz->.

20 Recep Tayyip Erdoğan, “TBMM 27. Dönem 4. Yasama Yılı Açılış Konuşmaları,” T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmi İnternet Sitesi, 1 Ekim 2020, <https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/122222/tbmm-27-donem-4-yasama-yili-acilis-konusmalari>.

İkinci Karabağ Savaşı'ndaki Türkiye-Azerbaycan İttifakının Rol Teorisi Çerçevesinde Analizi

Aşağıdaki tabloda Recep Tayyip Erdoğan'ın incelenen toplam 38 konuşmasında Ermenistan ve Azerbaycan için en çok kullandığı sıfat ve tanımlamaların kaç konuşmada ve kaç farklı seferde geçtiği karşılaştırmalı bir şekilde yer almaktadır:

Ermenistan için kullandığı tanımlar			Azerbaycan için kullandığı tanımlar		
Tanım	Konuşma Sayısı	Kullanım Sayısı	Tanım	Konuşma sayısı	Kullanım Sayısı
İşgalci	18	35	Kardeş	19	37
Saldırgan	11	15	Vatanını savunan	14	18
Zalim	4	6	Türk	4	6
Haydut devlet	2	4	Dost	5	5
Şımarık	3	3	Mazlum	4	4
Katliamcı	1	2	Haklı taraf	2	2

Tablo 1: Recep Tayyip Erdoğan'ın Ermenistan ve Azerbaycan için En Çok Kullandığı Tanımlar

Recep Tayyip Erdoğan'ın analiz edilen konuşmalarındaki en dikkat çeken temalardan birisi Minsk Üçlüsü ile ilgili söylemleridir. Analize dahil edilen 38 konuşmasının 14'ünde bu husustan çeşitli şekillerde bahsedilmektedir. AGİT Minsk Grubu, Karabağ sorunu için barışçıl bir çözüm yolu bulunmasını teşvik etmek amacıyla 1992 senesinde Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) bünyesinde kurulmuştur. Minsk Üçlüsü olarak ifade edilen ABD, Fransa ve Rusya bu grubun eş başkanlarıdır. Erdoğan bu üçlünün sorunu sürekli ihmal ettiğini, çözüm odaklı davranmaktan kaçındığını, “adeta bu sorunu çözmek için de ellerinden geleni” yaptığını ifade etmektedir.²¹ Bu üçlünün yaklaşık 30 yıldır Azerbaycan'ı oyaladığını, hatta Ermenistan'ın yanında yer aldığını ve Bakü yönetimini sorunu kendi başına halletmek zorunda bıraktığını belirtmektedir:

“Ermenistan'ın 28 yıllık zulmü karşısında Minsk Üçlüsü ne yazık ki her türlü ihmallerle bizim Azeri kardeşlerimizi orada evet Azeri Türklerin ifadesiyle “kaçkın” yaşattı. Ve topraklarından işgal altında olduğu için onlar kendi topraklarında değil merkeze gelmek zorunda kaldılar ve 28 yıl süren bu acımasız işgale Minsk Üçlüsü çözüm üretmedi. Hep

21 Recep Tayyip Erdoğan, “Tarih, Siyaset ve Ülkelerarası İlişkiler Bakımından Uluslararası Deniz Hukuku ve Doğu Akdeniz Sempozyumu'nda Yaptıkları Konuşma”, T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmi İnternet Sitesi, 28 Eylül 2020, <https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/122198/tarih-siyaset-ve-ulkelerarası-iliskiler-bakimindan-uluslararası-deniz-hukuku-ve-dogu-akdeniz-sempozyumu-nda-yaptıkları-konusma>.

oyalamaca, hep oyalamaca. Bunu kendileriyle konuştuğumuzda da bize hiçbir zaman bir çözüm üretmediler. Çünkü çözüm üretmek gibi bir derterleri de yoktu.”²²

Erdoğan’ın konuşmalarındaki en çok geçen temalardan biri de Türkiye’nin Azerbaycan’a olan desteğinin ön plana çıkarılmasıdır. İncelenen 38 konuşmasının 21’inde toplam 31 farklı yerde Türkiye’nin bütün imkanlarıyla Azerbaycan’ın yanında olduğunun altı çizilmektedir. Erdoğan (10 Aralık 2020), İkinci Karabağ Savaşı esnasında Türkiye ve Azerbaycan arasında sağlanan koordinasyon ve iş birliğinin çatışmaların sonra ermesinin ardından da devam edeceğini belirtmektedir. “Bundan sonra Türkiye ve Azerbaycan olarak hedefimiz, bu toprakları daha müreffeh, daha gelişmiş, çocuklarımız için daha yaşanabilir bir yer hâline getirmek için mücadele etmektir. Türkiye ve Azerbaycan sırt sırta verdiği sürece, Allah’ın izniyle zorlukları aşmaya, başarıdan başarıya koşmaya devam edecektir” demektedir. Savaş’ın başlangıcından itibaren Türkiye’nin gösterdiği dayanışmanın bir görev olduğunu vurgulayarak, bunu hakkın ve haklının yanında durmanın bir gereği olarak tarif etmektedir:

“En son Dağlık Karabağ meselesinde yine bize ve milletimize yakışan bir karakterle hareket ettik. Ermeniler Azerbaycan topraklarına saldırdığında tüm kalbimiz ve imkânlarımızla kardeşlerimizin imdadına koştuk... Ortak tarih, kültür, inanç ve dil birliğimizin gereği neyse onu yaparak Dağlık Karabağ’ın ve işgal altındaki Azerbaycan topraklarının özgürlüğüne kavuşmasına katkıda bulduk. Azerbaycanlı kardeşlerimizin mücadeleleri neticesinde hamdolsun bugün Karabağ semalarını artık paçavralar değil, hilal ve yıldız süslüyor.”²³

Erdoğan’ın analize dahil edilen konuşmalarındaki en dikkat çeken bir diğer husus da Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev’e dair söylemleridir. İncelenen 38 konuşmasında İlham Aliyev için 15 defa “kardeşim” ibaresini kullanmıştır. Aliyev’e duyduğu şahsi yakınlığı pek çok kez ifade etmiş ve onun şahsında Azerbaycan ile Türkiye’nin yakınlığını sembolize etmiştir. İki ülkenin ilişkilerini tarif ederken 7 defa ‘tek millet, iki devlet’ ibaresine atıfta bulunmuştur. Örneğin, Azerbaycan’da düzenlenen Zafer Geçidi Töreni’nde yaptığı konuşmada şöyle demiştir:

22 Recep Tayyip Erdoğan, “12. Büyükelçiler Konferansı’nda Yaptıkları Konuşma,” T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmi İnternet Sitesi 9 Kasım 2020, <https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/122735/12-buyukelciler-konferansi-nda-yaptiklari-konusma>.

23 Recep Tayyip Erdoğan, “Sarıkamış-Karakurt-Horasan Yolu Açılış Töreni’nde Yaptıkları Konuşma,” T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmi İnternet Sitesi, 5 Aralık 2020, <https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/123055/sarikamis-karakurt-horasan-yolu-acilis-toreni-nde-yaptiklari-konusma>.

“Azerbaycan’ın askerî ve diplomasi alanında elde ettiği başarıda en büyük paylardan biri Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev’indir. Kardeşim İlham Aliyev böylelikle, merhum Haydar Aliyev’in kendisine vasiyet olarak bıraktığı arzusunu da yerine getirmiştir... Türkiye olarak Azerbaycan’la münasebetlerimizde kendimize her zaman Büyük Lider Haydar Aliyev’in ‘iki devlet, tek millet’ şiarını rehber aldık... Azerbaycan, Kardeşim İlham Aliyev’in dirayetli liderliği altında inşallah destan yazmaya devam edecektir.”²⁴

3. İlham Aliyev’in Konuşmalarının Nitel İçerik Analizi

Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, İkinci Karabağ Savaşı’nın başlangıcından itibaren düzenli bir şekilde uluslararası basın organlarına röportajlar vermiştir. Bu mülakatlardaki ortak konulardan biri Türkiye’nin savaştaki rolü ve etkisi olmuştur. Bu yayın kuruluşları arasında ABD’den Fox News ve CNN International Haber Kanalları, İngiltere’den BBC News Haber Kanalı, Rusya’dan İnterfax Haber Ajansı ile RBK, Perviy ve Rusya-1 TV Kanalları, İtalya’dan La Repubblica Gazetesi ve Rai-1 Haber Kanalı, Almanya’dan ARD TV Kanalı, Fransa’dan Le Figaro Gazetesi ve France 24 Haber Kanalı, İspanya’dan EFE Haber Ajansı, Japonya’dan Nikkei Gazetesi, Katar merkezli El Jazeera ve Birleşik Arap Emirlikleri merkezli El Arabiya Haber Kanalları ve Euronews Haber Kanalı yer almaktadır. Aliyev Türkiye’den ise TRT Haber, CNN Türk, Haber Türk, NTV, A Haber ve Haber Global kanallarına röportajlar vermiştir.

İlgili dönemde (27 Eylül 2020 ila 10 Aralık 2020 arası) Aliyev ve Erdoğan sık sık telefon görüşmesi yapmıştır. Ayrıca Türkiye Azerbaycan’a yoğun bir şekilde üst düzey ziyaretler gerçekleştirmiştir. Türkiye’den giden heyetlerin içinde TBMM Başkanı Mustafa Şentop, Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, Millî Savunma Bakanı Hulusi Akar ve Millî İstihbarat Teşkilatı Başkanı Hakan Fidan gibi isimler yer almıştır. Bu toplantılarda yapılan açıklamalar, yukarıda bahsedilen röportajlar ve ilgili dönemde İlham Aliyev’in içerisinde “Türkiye” (Türkiyə) kelimesi geçen konuşmaları ve basın açıklamaları bu analize dahil edilmiştir.

Aliyev’in incelenen konuşmalarında en çok öne çıkan tema, Ermenistan’ın işgalci olduğu, Azerbaycan topraklarında etnik temizlik yaptığı,

24 Recep Tayyip Erdoğan, “Türkiye ve Azerbaycan sırt sırta verdiği sürece zorlukları aşmaya, başarıdan başarıya koşmaya devam edecektir”, T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmi İnternet Sitesi, 10 Aralık 2020, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/123134/-turkiye-ve-azerbaycan-sirt-sirta-verdigi-surece-zorluklari-asmaya-basariyan-basariya-kosmaya-devam-edecektir->.

Azerbaycanlıların kültürel mirasını yok ederek bu toprakları Ermenileştirmeye çalıştığı ve uluslararası hukuka uymayan Ermenistan yönetiminin müzakere sürecini bozarak ilk fiili saldırıyı yaptığı vurgusudur. Azerbaycan'ın ise sadece kendi topraklarını özgürleştirmek ve vatanını savunmak için mücadele ettiğini, asıl meselenin Azerbaycan'ın toprak bütünlüğü olduğunu özellikle belirtmektedir. “Azerbaycan kendi yurdunda savaşmaktadır. Askerlerimiz kurtarma askerleridir. Ermeni askerleri işgal ediyor. Fark bu. Biz kendi toprağımızda savaşıyoruz, Ermeni askerleri ise başka bir devletin (Azerbaycan) topraklarında ölüyor.” diyerek bu hususun altını çizmektedir.²⁵

İlham Aliyev Ermenistan'ın sürekli yeni ön şartlar getirerek müzakereleri sekteye uğratan taraf olduğunu ve yaptığı provokasyonlarla ateşkesleri defalarca kez ihlal ettiğini ısrarla vurgulamaktadır. Erivan'ın müzakere sürecini yok etmek için her şeyi yaptığını, Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan'ın işgal altındaki Azerbaycan topraklarında düzenlediği mitingde “Karabağ Ermenistan'dır” diyerek müzakere sürecini adeta yok ettiğini belirtmektedir. Buna rağmen, tıpkı Recep Tayyip Erdoğan'ın söylemlerinde görüldüğü üzere, meseleye barışçıl bir çözüm bulmak amacıyla Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı tarafından kurulmuş olan AGİT Minsk Grubunun üç eş başkanının Ermenistan'a baskı yapmadığına, sorunu çözme konusunda samimi davranmadığına, çatışmayı dondurarak işgalin sürmesini sağladıklarına, vaatler ve bürokratik prosedürlerle Azerbaycan'ı oyaladıklarına işaret etmektedir. Hatta tarafsız olması gereken eş başkanlardan olan Fransa ve Rusya'nın açıkça Ermenistan'ı desteklediğini söylemektedir.

Aliyev Azerbaycan'ın ise 1992 yılından beri devam eden müzakerelerden vazgeçmeyen, müzakere sürecinde yapıcı bir yaklaşım sergileyen, meseleye ısrarla diplomatik çözüm arayan hukuken haklı ve meşru taraf olduğunu ifade etmektedir. 1993 yılında kabul edilen BM Güvenlik Konseyi kararlarının Ermeni birliklerinin işgal altındaki topraklardan derhal, eksiksiz ve koşulsuz olarak geri çekilmesini gerektirdiğini hatırlatmaktadır. Dolayısıyla uluslararası kamuoyunun ve uluslararası hukukun Azerbaycan'ın yanında olduğunu vurgulamaktadır. “Birleşmiş Milletler, İslam İşbirliği Teşkilatı, Bağlantısızlar Hareketi, Avrupa Parlamentosu, AGİT, tüm bu kuruluşlar bizim pozisyonumuzu destekleyen açıklamalar yaptılar. Bunun için minnettarız.” diyerek Azerbaycan'ın uluslararası kamuoyunda haklılığının teslim edildiğini vurgulamaktadır.²⁶

25 İlham Aliyev, “İlham Əliyev Müdafiə Nazirliyinin Mərkəzi Hərbi Klinik Hospitalında müalicə olunan yaralı hərbçilərlə görüşüb”, Azərbaycan Devlet Başkanlığı Resmi İnternet Sitesi, 30 Eylül 2020, <https://president.az/az/articles/view/41228>).

26 Aliyev, “İlham Əliyev Müdafiə Nazirliyinin Mərkəzi Hərbi Klinik Hospitalında müalicə olunan yaralı hərbçilərlə görüşüb”.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev açıklamalarında Erivan yönetimini eşkıya çetesi, kukla rejim, terör devleti, vahşi düşman, savaş suçlusuz, hırsız, iftiracı, cani cunta, faşist, zavallı ve kriminal rejim olarak tarif etmektedir. Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan'ı ise diktatör, sokak adamı, yalancı, yetersiz, despot, aptal, sefil, tutarsız, samimiyetsiz, provokatör ve suç rejiminin başkanı olarak nitelendirmektedir. 36 konuşmasında toplam 176 kez Ermenistan'ı işgalci olarak nitelendirmiş ve Azerbaycan topraklarının işgal altında olduğunu tekrar tekrar vurgulamıştır. Savaş boyunca yaptığı açıklamalarda Ermenistan'ın sivillere saldırdığını 76 kez ifade etmiştir. Savaş sonunda, bu saldırılarda 94 sivilin hayatını kaybettiğini, 400'den fazla sivilin yaralandığını ve 5.000'den fazla evin yıkıldığını söylemiştir. Ermenistan'ın kasten sivil yerleşim yerlerine saldırarak savaş suçu işlediğini belirtmiştir.

İlham Aliyev'in açıklamalarında ön plana çıkan bir diğer tema da Azerbaycan'ın Ermeni halkıyla hiçbir probleminin olmadığı vurgusudur. Aliyev işgalin sona ermesinden sonra savaşın yaralarını saracaklarını, Dağlık Karabağ'da yaşayan Ermeniler ile oraya dönen Azerbaycan Türklerinin birlikte yaşayacaklarını, oradaki Ermenilerin de Azerbaycan'ın vatandaşları olduklarını ifade etmiştir. Esas sorunun Nikol Paşinyan yönetimi olduğunu ve Ermeni halkının bu hükümetten hesap sorması gerektiğini belirtmiştir. "Ermeni halkıyla hiçbir sorunumuz yok. Azerbaycan çok uluslu bir devlettir ve Ermeni halkı da dahil olmak üzere birçok millet burada barış ve huzur içinde yaşamaktadır. Azerbaycan'da binlerce Ermeni yaşıyor. Onları kimse rahatsız etmiyor, onlar bizim vatandaşımız." diyerek Ermenistan yönetimi ile Ermeni halkını birbirinden ayırdığını açıkça ifade etmiştir.²⁷

Aşağıdaki tabloda İlham Aliyev'in incelenen toplam 40 konuşmasında Ermenistan ve Azerbaycan için en çok kullandığı sıfat ve tanımlamaların kaç konuşmada ve kaç farklı seferde geçtiği karşılaştırmalı bir şekilde yer almaktadır:

27 Aliyev, "İlham Əliyev Müdafiə Nazirliyinin Mərkəzi Hərbi Klinik Hospitalında müalicə olunan yaralı hərbcilərlə görüşüb".

Ermenistan için kullandığı tanımlar			Azerbaycan için kullandığı tanımlar		
Tanım	Konuşma Sayısı	Kullanım Sayısı	Tanım	Konuşma sayısı	Kullanım Sayısı
İşgalci	36	176	Vatanını savunan	18	36
Saldırgan	24	74	İşgalden kurtaran	15	27
Yalancı	15	33	Barışçıl	15	24
Müzakereleri bozan	13	32	Saldırıya karşılık veren	8	18
Provokatör	13	28	Hukuken meşru	11	13
Hukuku çiğneyen	10	14	Müzakerelerde yapıcı taraf	9	13
Soykırımçı	9	13	Haklı taraf	8	8

Tablo 2: İlham Aliyev'in Ermenistan ve Azerbaycan için En Çok Kullandığı Tanımlar

İlham Aliyev'in analize dahil edilen açıklamalarındaki en önemli ana temalardan biri de Türkiye'nin pozisyonudur. Aliyev Türkiye'yi kardeş, müttefik, dost, güvenilir ortak ve komşu olarak tarif etmiş ve Türkiye'ye verdiği destekten ötürü 18 konuşmasında 24 defa teşekkür etmiştir. Güney Kafkasya'daki üç ülke (Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcistan) ile sınıra sahip dünyadaki tek ülke olan Türkiye'nin dünyada ve bölgede istikrar sağlayıcı bir rol oynadığının ve mutlaka barış müzakerelerinin tarafı olması gerektiğinin altını çizmiştir. Sürecin başından itibaren Türkiye ile iletişim halinde olduklarını ve Türkiye'nin katılımı olmadan sorunun çözüme kavuşturulamayacağını belirtmiştir. Türkiye'nin Azerbaycan'ı yalnız bırakmayan desteği sayesinde üçüncü tarafların çatışmaya müdahil olmadığını söylemiştir. Örneğin zaferden sonra yaralı askerlerle yaptığı görüşmede yaptığı açıklamada şöyle demiştir:

*“Bu bayram bizde olduğu gibi kardeş Türkiye’de de kutlanmaktadır. Bu doğaldır. Çünkü biz bir milletiz, iki devletiz. Bu günlerde, sevgili kardeşim Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’a defalarca teşekkür ettim... Tekrar teşekkür ederim. Bu zaferin elde edilmesinde Türkiye’nin siyasi ve manevi desteğinin büyük rolü olmuştur... Türkiye’nin bize gösterdiği destek ve dayanışma Azerbaycan halkı tarafından çok takdir edilmektedir.”*²⁸

28 İlham Aliyev, “İlham Əliyev 1 sayılı Kliniki Tibbi Mərkəzdə müalicə olunan hərbiçilərlə görüşüb”, Azərbaycan Devlet Başkanlığı Rəsmi İnternet Sitesi, 11 Kasım 2020, <https://president.az/az/articles/view/46142> (Erişim Tarihi: 30.05.2022).

Yabancı yayın kuruluşları Aliyev'le yaptıkları röportajlarda ısrarla Türkiye'nin İkinci Karabağ savaşındaki rolünü ve çatışmalara fiilen katılıp katılmadığını sormuşlardır. Türkiye'nin Suriyeli muhalif savaşçıları Azerbaycan'a getirdiği, bir Türk F-16'sının bir Ermeni Su-25'i düşürdüğü gibi iddiaları dile getirmişlerdir. İlham Aliyev ise bu iddiaların Ermenistan tarafından Türkiye'yi itibarsızlaştırmak ve savaşı uluslararasılaştırmak için kullanıldığının altını çizmiştir. Türkiye'nin bağımsız bir dış politika izleyerek özellikle bazı Batılı aktörleri rahatsız ettiği için bu iftiraların atıldığını söylemiş ve bu iddiaları defalarca kesin ve sert bir dille reddetmiştir. Örneğin Al-Arabiya kanalına verdiği röportajda şöyle demiştir:

“Azerbaycan'a Türkiye üzerinden Suriye'den paralı askerler geldiği suçlamasını tamamen reddediyoruz... Topraklarımızda Suriyeli savaşçıların olduğuna dair hiçbir kanıt yok. Hiçbir delil göstermeden bir ülkeyi suçlamak doğru değil... Örneğin, bir Türk F-16'sının bir Ermeni Su-25'ini düşürdüğüne dair bir başka yalan haber daha yaydılar. Bu yalan haber medyaya sunuldu. Avrupalı politikacılar bu sahte bilgiyi kullanmaya başladılar ve şimdi bunun doğru olmadığı kanıtlanınca kimse özür bile dilemedi. Bizi suçlayanlardan özür bekliyorum. Onları sorumlu olmaya ve söylediklerini kontrol etmeye çağırıyorum.”²⁹

Aliyev Türkiye'nin sahada çatışmaya doğrudan müdahil olmamakla birlikte, Azerbaycan'ı diplomatik, siyasi ve askeri alanda desteklediğini açıklamıştır. Özellikle Türkiye'nin sağladığı askeri ekipman ve teçhizat desteğinin önemini defalarca vurgulamıştır. Türk yapımı insansız hava araçları ve modern teknolojilere dayalı pek çok modern silahın sağlanmasından duyduğu memnuniyeti ifade etmiştir. Mesela TRT Haber kanalına verdiği röportajda şöyle demiştir:

“Maşallah, [Türkiye'nin bize sağladığı] bu silahlı uçaklar dünyanın en iyileri ve Azerbaycan Ordusu'ndaki varlıkları ordumuzu büyük ölçüde güçlendirdi. Çünkü bu imkanlara sahip olmasaydık, Ermenistan'ın Dağlık Karabağ'da ve işgal altındaki topraklarda 30 yıldır inşa ettiği tahkimatları, tankları, topçuları ve roketatarları yok etmemiz daha zor olurdu. Daha fazla insan ölebilirdi. Dolayısıyla Türkiye gibi bir müttefikimiz ve bir kardeşimiz olduğu için çok mutlu bir ülkemiz.”³⁰

29 İlham Aliyev, “İlham Əliyev “Əl-Ərəbiyə” televiziya kanalına müsahibə verib”, Azərbaycan Devlet Başkanlığı Resmi İnternet Sitesi, 4 Ekim 2020, <https://president.az/az/articles/view/41712>).

30 İlham Aliyev, “İlham Əliyev Türkiyənin “TRT Haber” televiziya kanalına müsahibə verib”, Azərbaycan Devlet Başkanlığı Resmi İnternet Sitesi, 5 Ekim 2020, <https://president.az/az/articles/view/41763>).

İlham Aliyev incelenen 40 konuşmasının 22'sinde Recep Tayyip Erdoğan için toplam 48 defa “kardeşim” ifadesini kullanmıştır. Ayrıca, Türkiye’yi ve Türk halkını 26 konuşmasında toplam 71 defa “kardeş” olarak nitelendirmiştir. Örneğin zaferden sonra Türkiye Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, Milli Savunma Bakanı Hulusi Akar ve Milli İstihbarat Teşkilatı Başkanı Hakan Fidan’ı kabulünde konuşmasına şöyle başlamıştır:

“Bu benim zaferden sonraki ilk buluşmam; tabi ki kardeşlerimle buluştum. Sevgili kardeşim Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile bu sabah bu büyük zaferden dolayı birbirimizi tebrik ettik. Aynı zamanda gelecekteki çalışmalar hakkında görüş alışverişinde bulunduk. Bu destek ve dayanışmadan dolayı sevgili kardeşime ve tüm Türkiye halkına şahsım ve tüm Azerbaycan halkı adına bir kez daha en derin şükranlarımı sunuyorum. Türk kardeşlerimiz bu zafere kendi zaferleri gibi sevindiler. Bu zaten böyle. Bu bizim ortak zaferimizdir.”³¹

Sonuç

2020 yılındaki İkinci Karabağ Savaşı sırasında Türkiye ve Azerbaycan çok boyutlu diplomatik, siyasi, manevi ve askeri dayanışma sergilemiştir. Türkiye’nin Azerbaycan’a sağladığı ekipman ve teçhizat desteği savaşın sonucunda belirleyici olmuştur. İki ülke zaferi Bakü’nün Azatlık meydanında birlikte kutlamıştır. Bu çalışmada, iki ülke liderlerinin bu yakın iş birliğini mümkün kılan faktörlerden olan kişisel ve ulusal rol tasavvurları incelenmiştir. Her iki ülkede de devlet başkanlarının yürütmede ve dış politika oluşturulmasında belirleyici rolü bulunmaktadır. Dolayısıyla onların ulusal rol tasavvurlarına ilişkin algılarının, değerlerinin ve yaklaşımlarının anlaşılması büyük önem taşımaktadır. Bu kapsamda, kırk dört gün süren savaşın başından sonuna kadar yaptıkları toplam 176.026 kelimedenden oluşan 78 açıklama NVIVO programından istifade edilerek rol teorisi kapsamında nitel içerik analizine tabi tutulmuştur.

Daha önce de ifade edildiği üzere, rol teorisi devletlerin dış politikalarının dış politika yapıcıları tarafından oluşturulan ulusal rol tasavvurları tarafından şekillendirildiğini öne sürmektedir. Bu çalışmada yapılan analiz neticesinde görülmektedir ki Recep Tayyip Erdoğan ve İlham Aliyev’in kişisel ve ulusal rol tasavvurları birbiriyle uyumludur. Savaşın tarafları olan Azerbaycan ve

31 İlham Aliyev, “İlham Əliyev Türkiyənin xarici işlər, milli müdafiə nazirlərini və Milli Kəşfiyyat İdarəsinin rəisini qəbul edib”, Azərbaycan Devlet Başkanlığı Resmi İnternet Sitesi, 10 Kasım 2020, <https://president.az/az/articles/view/46077> (Erişim Tarihi: 30.05.2022).

Ermenistan ile ilgili kullandıkları tanımlamalar ve nitelendirmeler örtüşmektedir. Dolayısıyla her iki liderin konuşmalarıyla ortaya koydukları söylem birlikteliği, savaş boyunca devam eden yakın iş birliğinin zeminini oluşturmuştur.

Her iki lider de sorunların Ermenistan'dan kaynaklandığını, Ermenistan'ın işgalci olduğunu ve saldırgan bir tutum izlediğini ifade etmiştir. Ayrıca her iki lider de AGİT Minsk Grubunun pasif durumda kalarak Azerbaycan topraklarındaki işgali uzattığını, özellikle grubun eş başkanlarının onlarca yıldır sorunu çözmek için gerçek bir çaba göstermediğini, hatta eş başkanlardan Fransa ve Rusya'nın tarafsız olmak yerine Ermenistan yanlısı politika izlediğini ve aslında böylece grubun problemin parçası haline geldiğini belirtmiştir. Bununla birlikte iki lider, Azerbaycan'ın müzakereleri destekleyen, kendi vatanını savunan, topraklarını özgürleştiren, barışçıl, mazlum ve haklı taraf olduğuna inanmaktadır. Böylece iki liderin savaşın taraflarıyla ilgili rol tasavvurları da birbirine paraleldir. Bu da savaş boyunca ortaya koyulan yakın iş birliğinin alt yapısını oluşturan ve Türkiye'nin aktif bir şekilde Azerbaycan'ı desteklemesini mümkün kılan en önemli unsurlardan biri olmuştur.

Her iki lider birbirlerini sıkça 'kardeş' olarak nitelendirmiş ve iki ülke arasındaki ilişkiyi bir kardeşlik ilişkisi şeklinde tarif etmiştir. Ortaya çıkan yakın birlik ve ittifak, bu kardeşlik ilişkisinin doğal sonucu olarak tasvir edilmiştir. Her iki cumhurbaşkanının sadece kişisel değil aynı zamanda ulusal rol tasavvurundaki bu kardeşlik vurgusu, kendisini 'tek millet, iki devlet' sloganıyla daha da açık bir şekilde göstermektedir. Türkiye'nin savaş boyunca bütün imkanlarıyla Azerbaycan'ın yanında yer alması, bu rol tasavvuru kapsamında anlam kazanmaktadır. Her iki lider Azerbaycan ve Türkiye ilişkisinin ayrıca sıkı bir müttefiklik, ortaklık, dostluk ve komşuluk ilişkisi olduğu konusunda hemfikirdir. Ulusal rol tasavvurları doğrultusunda, her iki lider de sadece bugün için değil gelecekte de Türkiye-Azerbaycan birliğinin bölgesel barış, huzur ve istikrarın teminatı olduğunu belirtmektedir. Nitekim rol teorisinin de öngördüğü üzere, devletler kendilerine atfettikleri rollere uygun davranışlar sergilemeye gayret etmektedir.

Kaynakça

- ALİYEV, İlham. “İlham Əliyev 1 sayılı Kliniki Tibbi Mərkəzdə müalicə olunan hərbcilərlə görüşüb.” *Azərbaycan Prezidenti Rəsmi İnternet Səhifəsi*, 11 Kasım 2020.
<https://president.az/az/articles/view/46142>. (Erişim Tarihi: 30.05.2022).
- ALİYEV, İlham. “İlham Əliyev “Əl-Ərəbiyə” televiziya kanalına müsahibə verib.” *Azərbaycan Prezidenti Rəsmi İnternet Səhifəsi*, 4 Ekim 2020,
<https://president.az/az/articles/view/41712>. (Erişim Tarihi: 30.05.2022).
- ALİYEV, İlham. “İlham Əliyev Müdafiə Nazirliyinin Mərkəzi Hərbi Klinik Hospitalında müalicə olunan yaralı hərbcilərlə görüşüb.” *Azərbaycan Prezidenti Rəsmi İnternet Səhifəsi*, 30 Eylül 2020,
<https://president.az/az/articles/view/41228>. (Erişim Tarihi: 30.05.2022).
- ALİYEV, İlham. “İlham Əliyev Türkiyə Böyük Millət Məclisinin Sədri başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul edib.” *Azərbaycan Prezidenti Rəsmi İnternet Səhifəsi*, 19 Ekim 2020,
<https://president.az/az/articles/view/43555>. (Erişim Tarihi: 30.05.2022).
- ALİYEV, İlham. “İlham Əliyev Türkiyənin “TRT Haber” televiziya kanalına müsahibə verib.” *Azərbaycan Prezidenti Rəsmi İnternet Səhifəsi*, 5 Ekim 2020,
<https://president.az/az/articles/view/41763>. (Erişim Tarihi: 30.05.2022).
- ALİYEV, İlham, “İlham Əliyev Türkiyənin xarici işlər, milli müdafiə nazirlərini və Milli Kəşfiyyat İdarəsinin rəisini qəbul edib.” *Azərbaycan Prezidenti Rəsmi İnternet Səhifəsi*, 10 Kasım 2020,
<https://president.az/az/articles/view/46077>. (Erişim Tarihi: 30.05.2022).
- ALİYEV, İlham. “İstanbulda Türkdillilə Dövlətlərin Əməkdaşlıq Şurasının VIII Zirvə Görüşü keçirilib.” 12 Kasım 2021, *Azərbaycan Prezidenti Rəsmi İnternet Səhifəsi*,
<https://president.az/articles/54183>. (Erişim Tarihi: 30.05.2022).
- ASLANLI, Araz. “10. yılında Azərbaycan-Türkiye Stratejik Ortaklık Anlaşması ve ortak askeri tatbikatlar.” *Anadolu Ajansı*, 10 Ağustos 2020,
<https://www.aa.com.tr/tr/analiz/10-yilinda-azerbaycan-turkiye-stratejik-ortaklik-anlasmasi-ve-ortak-askeri-tatbikatlar/1937068>. (Erişim Tarihi: 30.05.2022).

BREUNING, Marijke. "Role theory research in international relations: State of the art and blind spots", Harnisch et al., (ed.), *Role Theory in International Relations: Approaches and Analyses*, (New Jersey: Routledge, 2011) 16-35.

BREUNING, Marijke. "Words and Deeds: Foreign Assistance Rhetoric and Policy Behavior in the Netherlands, Belgium, and the United Kingdom", *International Studies Quarterly* 39, sayı 2 (June 1995): 235-254.

ERDOĞAN, Recep Tayyip. "Tarih, Siyaset ve Ülkelerarası İlişkiler Bakımından Uluslararası Deniz Hukuku ve Doğu Akdeniz Sempozyumu'nda Yaptıkları Konuşma." *T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmi İnternet Sitesi*, 28 Eylül 2020, <https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/122198/tarih-siyaset-ve-ulkelerarasi-iliskiler-bakimindan-uluslararasi-deniz-hukuku-ve-dogu-akdeniz-sempozyumu-nda-yaptiklari-konusma>. (Erişim Tarihi: 30.05.2022).

ERDOĞAN, Recep Tayyip, "TBMM 27. Dönem 4. Yasama Yılı Açılış Konuşmaları," *T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmi İnternet Sitesi*, 1 Ekim 2020, <https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/122222/tbmm-27-donem-4-yasama-yili-acilis-konusmalari>. (Erişim Tarihi: 30.05.2022).

ERDOĞAN, Recep Tayyip. "Artık hem sahada hem de masada asli yeri olan bir ülke durumundayız." *T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmi İnternet Sitesi*, 2 Ekim 2020, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/122235/-artik-hem-sahada-hem-de-masada-asli-yeri-olan-bir-ulke-durumundayiz-> (Erişim Tarihi: 30.05.2022).

ERDOĞAN, Recep Tayyip. "12. Büyükelçiler Konferansı'nda Yaptıkları Konuşma." *T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmi İnternet Sitesi*, 9 Kasım 2020, <https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/122735/12-buyukelciler-konferansi-nda-yaptiklari-konusma>. (Erişim Tarihi: 30.05.2022).

ERDOĞAN, Recep Tayyip. "Sarıkamış-Karakurt-Horasan Yolu Açılış Töreni'nde Yaptıkları Konuşma." *T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmi İnternet Sitesi*, 5 Aralık 2020, <https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/123055/sarikamis-karakurt-horasan-yolu-acilis-toreni-nde-yaptiklari-konusma>. (Erişim Tarihi: 30.05.2022).

ERDOĞAN, Recep Tayyip. "Türkiye ve Azerbaycan sırt sırta verdiği sürece zorlukları aşmaya, başarıdan başarıya koşmaya devam edecektir." *T.C.*

Cumhurbaşkanlığı Resmi İnternet Sitesi, 10 Aralık 2020,
<https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/123134/-turkiye-ve-azerbaycan-sirt-sirta-verdigi-surece-zorluklari-asmaya-basaridan-basariya-kosmaya-devam-edecektir-> (Erişim Tarihi: 30.05.2022).

HARNISCH, Sebastian. “Introduction” içinde *Role Theory in International Relations: Approaches and Analyses*, (London: Routledge, 2011).

HASANOĞLU, Murteza vd., “İkinci Karabağ Savaşı Sonrası Azerbaycan-Türkiye İlişkileri”, *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi* 3, sayı 3 (2020): 522-529.

HOLSTI, Kalevi J. “National Role Conceptions in the Study of Foreign Policy.” *International Studies Quarterly* 14, sayı 3 (1970): 233–309.

ÖZDAMAR, Özgür vd., “From Good Neighbor to Model: Turkey’s Changing Roles in the Middle East in the Aftermath of the Arab Spring.” *Uluslararası İlişkiler* 11, sayı 42 (2014): 93-113.

ÖZER, Sarp. “Bakan Akar: Azerbaycan Karabağ’ı işgalden yerli ve milli silah sistemlerimizin de katkısıyla kurtardı.” *Anadolu Ajansı*, 5 Aralık 2020.
<https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/bakan-akar-azerbaycan-karabagi-iscalden-yerli-ve-milli-silah-sistemlerimizin-de-katkisiyla-44-gunde-kurtardi/2066618>. (Erişim Tarihi: 30.05.2022).

SIMONYAN, ALEN. “What Speaker of the Parliament of Armenia really said in response to Russian journalist’s question.” *News.am*, 24 Kasım 2021,
<https://news.am/eng/news/674057.html>. (Erişim Tarihi: 30.05.2022).

SULA, İsmail Erkam. “An Eclectic Methodological Approach in Analyzing Foreign Policy: Turkey’s Foreign Policy Roles and Events Dataset (TFPRED).” *All Azimuth* 8, sayı 2 (2019): 255-283.

ŞEFİYEV, Ferid ve Vasıf HÜSEYNOV. “İkinci Karabağ Savaşı’na Giden Yol.” Muhiittin Ataman ve Ferhat Pirinççi, (ed.), *Çıkmazdan Çözümüne Karabağ Sorunu* (Ankara: SETA Yayınları, 2021): 169-181.

T.C. Dışişleri Bakanlığı, “Azerbaycan’a Yönelik Ermeni Saldırısı Hk.” No: 149, *T.C Dışişleri Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi*, 12 Temmuz 2020,
https://www.mfa.gov.tr/no_149_azerbaycan-a-yonelik-ermeni-saldirisi-hk.tr.mfa. (Erişim Tarihi: 30.05.2022)

THIES, Cameron. "Role Theory and Foreign Policy." International Studies Association Compendium Project, Foreign Policy Analysis Section, Mayıs 2009, <http://myweb.uiowa.edu/bhlai/workshop/role.pdf>. (Erişim Tarihi: 30.05.2022).

WALKER, Stephen G., *Role Theory and Foreign Policy Analysis*. Duke University Press, 1987.